

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію Немеш Анни Миколаївни
«Соціально-комунікаційні технології взаємодії міжнародних неурядових
організацій та правлячого політичного класу
(з досвіду балтійських країн)»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій
за спеціальністю 27.00.06 – прикладні соціально-комунікаційні технології

Сьогодні загально визнано, що розвиток процесів політичної глобалізації все активніше впливає на трансформацію світової системи і викликає суттєві зміни в структурі міжнародних відносин. Формуються нові типи міжнародних акторів, міжнародні неурядові організації стають суб'єктами світової політики. Якщо в 1990 році у світі існувало близько сотні громадських організацій, що діяли в глобальному масштабі, то на початку ХХІ ст. їх нараховувалося вже десятки тисяч (див.: Полтораков О. Ю. Глобальне громадянське суспільство в системі міжнародних відносин / О. Ю. Полтораков // Дослідження світової політики. Зб. наук. пр. — К. : Ін-т світової економіки і міжнародних відносин НАН України. — 2008. — Вип. 44. — С. 149–156).

Міжнародні неурядові організації стають тими акторами, які не лише активно впливають на правлячий політичний клас, а й ініціюють включення в глобальний політичний порядок денний важливі питання (права людини, соціальну справедливість, охорона навколишнього середовища тощо), реалізують суспільно-корисні цілі у різноманітних галузях життя людей, а також впливають на зміст і динаміку розвитку суспільства.

У зв'язку з цим актуальними сьогодні є наукові розвідки, що стосуються питань взаємовідносин міжнародних неурядових організацій та політичного правлячого класу в сучасних глобалізаційних процесах.

Дисертаційне дослідження Немеш Анни Миколаївни якраз і присвячене вивченню соціально-комунікативних технологій взаємодії правлячого класу та міжнародних неурядових організацій на досвіді балтійських країн.

Актуальність теми зумовлена також і практичними потребами сьогодення, зумовленими суспільно-політичним станом розвитку суспільства на всьому європейському просторі, частиною якого є й країни, що належали до складу СРСР (зокрема, країни Балтії та Україна).

У дисертації підкреслено, що особливістю даної теми є звернення до досвіду тих країн, у яких з Україною є спільне історичне минуле у межах Радянського Союзу, а, отже, й ті суттєві зміни, що відбулись у суспільно-політичній сфері цих держав після здобуття незалежності. Тому не можна не підкреслити слушність думки автора, що «діяльність МНУО в Україні спонукає до вивчення досвіду пострадянських країн, які мають безперечні здобутки у побудові громадянського суспільства, у позитивних ціннісних та поведінкових трансформаціях у соціумі в контексті демократизації суспільного життя» (С. 16).

Для досягнення поставленої мети дисертантці вдалося послідовно вирішити комплекс таких завдань:

- вивчити стан дослідження проблеми у вітчизняній і світовій науці та окреслити джерельну базу дослідження;
- прослідкувати взаємодію правлячого політичного класу та міжнародних неурядових організацій у формуванні зовнішньо- та внутрішньополітичного курсів балтійських країн;
- виявити негативні та позитивні наслідки такої взаємодії у формуванні та розвитку громадянського суспільства країн Балтії;
- провести аналіз взаємодії українського правлячого політичного класу та міжнародних неурядових організацій та, керуючись прикладом балтійських країн, надати рекомендації для уряду щодо вдосконалення такої взаємодії.

Для вирішення поставлених завдань дисертантка звернулася до значного масиву джерельних даних, продемонструвавши вміння системного аналізу. Джерельну базу свого дослідження автор розділяє на

нормативно-правові акти, аналітичні записки, інформацію МНУО та віддалені Інтернет-ресурси.

Варто зазначити вміння дисертантки критично аналізувати теоретичні розробки із обраної теми зарубіжних і вітчизняних дослідників, що дозволило більш виразно окреслити результативність дослідження. Список джерел і літератури (загалом – 302 одиниці) засвідчив повну орієнтованість автора в поставленій проблемі, опанування та володіння дослідника широким колом наукових джерел.

Завдяки використанню різних методів дослідження, а також широті залученого матеріалу дисертантці вдалося детально розглянути основні принципи взаємодії сучасного політичного класу країн Балтії та міжнародних урядових організацій.

Привертає увагу проведений аналіз взаємодії соціальних структур на фоні руйнування та формування нових систем в процесі розпаду СРСР і подальшого розвитку суспільств у європейському просторі. Автор слушно зазначає, що на все це впливає зміна ідеологічного та соціально-економічного порядку денного (С. 79).

Розглядаючи процеси глокалізації та гібридизації, авторка слушно робить висновок, що «регіональна інтеграція все ясніше перетворюється в огорожуючий механізм від тих загроз і вимог глобалізації» (С. 90).

Цілком зрозуміло, що в даному дослідженні питання стратегії не могло не бути розглянуто з огляду на характер тієї теми, яку дисертантка вивчала. І цілком доречно авторка зазначає, що поява міжнародних неурядових організацій суттєво вплинула на зміни у світовому порядку. Ці структури як достатньо самостійні суб'єкти виступили одним із елементів глобального переформатування. Наявний матеріал дозволив дослідниці дійти думки, що одними з основних стратегій діяльності еліт є просування позитивного власного іміджу та іміджу країни на міжнародній арені; створення спеціальних інституцій для налагодження комунікації між

правлячим політичним класом і міжнародними неурядовими організаціями.

Щодо соціального діалогу як досить складного явища, то варто звернути увагу на позицію дисертантки, що в країнах Балтії соціальний діалог перебуває під значним впливом інших країн балтійського регіону – передусім Данії, Швеції та Норвегії. І багато в чому саме завдяки цій взаємодії соціальний діалог став дійсно фундаментом достатньо складної соціальної системи, що тут сформувалася в пострадянський період.

Важливим здобутком в роботі А. Немеш є проведений аналіз міжнародних комунікативних практик політичного класу країн Балтії, результати якого можуть бути застосовані в системі соціальної діяльності сучасної України (зокрема при розбудові стратегій успішної взаємодії держави з громадянським суспільством). Безперечно, досвід будь-якої держави завжди є безцінним для розвитку суспільних відносин. Але особливо для України в сенсі комунікативних практик важливим може бути саме досвід балтійських країн, які на початку 1990-х років вирвалися із радянського простору. І водночас, як справедливо відзначає автор, «про пріоритетність українського напрямку для прибалтійських країн свідчать як заяви дипломатів і правлячого політичного класу Латвії, Естонії та Литви, так і офіційні документи їх зовнішньополітичних відомств» (С. 127). Сприяє цьому значна близькість правлячого політичного класу України та балтійських держав, для яких пріоритети у зовнішніх стосунках і у внутрішній комунікації є зрозумілими та пріоритетними.

Водночас слід відзначити, що в балтійських країнах зміна політичного правлячого класу і зміна еліт проходила від 1990-х років значно більш спокійніше, ніж це відбувалося в Україні впродовж останніх 15-ти років. Ця ситуація відбивалася й на інших процесах. Так, якщо для країн Балтії більш продуктивною виявилася практика інституційного регіоналізму, то для України вона поки що вона ще залишається тільки перспективою.

Відповідно, ефективність взаємодії між правлячим політичним класом і МНУО в процесі розвитку громадянського суспільства і побудови правової держави може багато в чому зумовлюватися застосуванням в Україні тих стратегій і соціально-комунікаційних технологій, що вже були перевірені у практиці балтійських країн пострадянського простору.

Відзначаючи позитивні сторони дисертаційної роботи, висловимо автору окремі зауваження і побажання:

1. А.М. Немеш метою свого дослідження зазначила встановлення ролі соціально-комунікаційних технологій у взаємодії правлячого політичного класу та міжнародних неурядових організацій. Практично у такому формулюванні представлено й третє завдання дослідження (дослідити роль соціально-комунікаційних технологій у взаємодії правлячого політичного класу та міжнародних неурядових організацій), що є не коректним у наукових розвідках. Крім того, вважаємо, що мету даного дослідження варто було б більш чітко сформулювати, що дозволило б більш системно здійснити аналіз соціально-комунікаційних технологій взаємодії МНУО та правлячого політичного класу.
2. Як відомо, у сучасній комунікативістиці існує значна кількість визначень поняття «соціально-комунікаційні технології», що зумовлено передусім міждисциплінарністю підходів до вивчення цього явища. Запропонована А.Немеш дефініція соціально-комунікаційних технологій (під якою авторка пропонує розуміти «реальні суспільні зв'язки між окремими особами та/чи соціальними групами на всіх рівнях соціальної системи з метою реалізації практичних та/чи духовних завдань/потреб»), на наш погляд, розкриває передусім сутність соціальних технологій (оскільки комунікативна складова, зокрема система комунікативних методів і способів, у даній дефініції не простежується). Хоча відомо, що в основі будь-якої соціально-комунікаційної технології має бути цілеспрямована системно

- організована діяльність з управління комунікацією соціального суб'єкта, що спрямована на вирішення будь-якого соціально значущого завдання.
3. Загальновідомо, що інструментом соціально-комунікаційної технології виступає система внутрішніх і зовнішніх комунікацій соціального суб'єкта. Хотілося б уточнити, які саме соціально-комунікаційні технології взаємодії політичного класу та МНУО виявилися найбільш дієвими у формуванні зовнішньо- та внутрішньополітичного курсу балтійських країн?
 4. Серед виокремлених авторкою основних соціально-комунікаційних стратегій діяльності еліт (див. Розділ 2, С. 108) деякі з них, зокрема «формування та удосконалення економічної, політичної, культурно-освітньої та релігійної сфер», «залучення громадськості до участі у розробці законотворчого процесу», вважаємо доцільним віднести до основних напрямів соціальної політики правлячого класу або функціональних цілей, що, у свою чергу, можуть бути завданнями у реалізації глобальної соціально-комунікаційної стратегії в цілому.

Незважаючи на вказані недоліки та зауваження, дисертація Немеш Анни Миколаївни відзначається самостійністю наукового пошуку. Здобувач продемонстрував своє вміння ставити та аргументовано розкривати не досліджені досі проблеми, визначати їх ключові моменти. Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі. Автореферат та опубліковані статті повністю передають зміст роботи. Основні результати дисертації пройшли необхідну апробацію.

Все вищевикладене дає підстави для висновку, що дисертація «Соціально-комунікаційні технології взаємодії міжнародних неурядових організацій та правлячого політичного класу (з досвіду балтійських країн)» є цілісним, завершеним, самостійним дослідженням, яке відповідає п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор Немеш Анна Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.06 – прикладні соціально-комунікаційні технології.

Офіційний опонент

доктор наук із соціальних комунікацій, професор,
декан факультету журналістики
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Т. В. Кузнецова

Директор з науки
Д. Ю. Н.

Handwritten signature of T. V. Kuznetsova

Handwritten signature of D. Yu. N.